

Prawa i obowiązki świadka

Świadek w sądzie

Informacje dla dorosłych świadków w postępowaniu karnym i w sprawach nieletnich.

Broszura dostępna jest także na kasetach, w wersji z powiększonym drukiem oraz w innych wersjach językowych.
Tel. 0131 244 2213.

9 780755 948963
ISBN 0-7559-4896-3

© Crown copyright 2006

Dokument dostępny jest również na stronie internetowej Scottish Executive:

www.scotland.gov.uk

Astron B44303 04/06 [Polish]

Dodatkowe egzemplarze:

Blackwell's Bookshop
53 South Bridge
Edinburgh
EH1 1YS

Zamówienia telefoniczne i zapytania:
0131 622 8283 lub 0131 622 8258

Zamówienia faksem:
0131 557 8149

Zamówienia pocztą elektroniczną:
business.edinburgh@blackwell.co.uk

Stwierdza się zgodność niniejszego egzemplarza z oryginałem.

www.scotland.gov.uk

Prawa i obowiązki świadka

Świadek w sądzie

Informacje dla dorosłych świadków w postępowaniu karnym i w sprawach nieletnich

Zdjęcia wykorzystane w broszurze zostały zapożyczone z płyty CD-Rom „Prawa i obowiązki świadka” (Being a Witness) wydanej przez Scottish Executive – przewodnika dla nieletnich i dorosłych świadków szczególnej troski.

Dziękujemy wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania broszury.

Spis treści

Wstęp	2
Kim jest świadek?	3
Wsparcie i pomoc dla świadków	5
Wizyta zapoznawcza w sądzie	10
Sąd i postępowanie sądowe	11
Kto jest obecny na sali rozpraw	13
Przygotowanie sprawy sądowej	17
Termin rozprawy	19
Przygotowanie do rozprawy	20
Dzień rozprawy	22
Oczekiwanie na składanie zeznań	23
Wskazanie sprawcy	25
Składanie zeznań	26
Po złożeniu zeznań	30
Zakończenie rozprawy	31
Inne źródła pomocy	33
Pytania i uwagi	35
O czym należy pamiętać	36
Przydatne dane kontaktowe i numery telefonów	37
Słowniczek	38

Wstęp

Broszura przeznaczona jest dla osób dorosłych, które zostały wezwane do składania zeznań w sądzie w charakterze świadka.

Świadkowie występujący w sprawach karnych mogą dostarczyć cennych informacji na temat przestępstwa.

W sprawach nieletnich świadkowie są często w posiadaniu informacji mających istotne znaczenie dla dobra dziecka.

Osoby, które nigdy wcześniej nie zeznawały w sądzie, mogą odczuwać zrozumiały niepokój.

Na kolejnych stronach postaramy się wyjaśnić, czego można się spodziewać w sądzie, a także udzielić przydatnych informacji.

Przedstawiamy również źródła pomocy i wsparcia dla świadków.

Na końcu broszury znajduje się słowniczek najważniejszych pojęć związanych z postępowaniem sądowym.

Kim jest świadek?

Świadkowie odgrywają bardzo ważną rolę, zarówno w sprawach karnych, jak i w postępowaniu w sprawie nieletnich.

W roli świadka może występować osoba, która:

- * padła ofiarą przestępstwa
- * widziała lub słyszała coś w związku z popełnionym przestępstwem
- * posiada informacje na temat osoby oskarżonej o popełnienie przestępstwa
- * jest zaangażowana, pośrednio lub bezpośrednio, w postępowanie w sprawie nieletnich.

Świadkowie odgrywają zasadniczą rolę w procesie, ponieważ dostarczają sądowi cennych informacji na temat popełnionego przestępstwa. Informacje te określa się mianem zeznań świadka. Na podstawie zeznań świadków sąd podejmuje decyzję i wydaje orzeczenie.

Świadek w sądzie

Przed stawieniem się w sądzie świadkowie zazwyczaj składają zeznania w formie oświadczenia odbieranego przez funkcjonariusza policji lub adwokata.

Do wzywania do stawiennictwa w sądzie w charakterze świadka uprawnione są trzy organy:

- * prokurator (ang. *procurator fiscal*), czyli oskarżyciel
- * obrońca lub inny prawnik
- * kurator ds. nieletnich (ang. *reporter to the children's panel*).

Rola świadka jest bardzo ważna. Świadek ma obowiązek składania zgodnych z prawdą zeznań na temat tego, co jest mu wiadome w danej sprawie.

Świadkowie stanowią istotny element prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Wsparcie i pomoc dla świadków

Informacji na temat postępowania sądowego oraz roli świadka w postępowaniu sądowym udziela wiele różnych instytucji.

Aby przygotować się do udziału w rozprawie wystarczy czasem rozmowa z członkami rodziny lub przyjaciółmi. Pomoc można uzyskać także z innych źródeł:

✦ **Victim Support Scotland (VSS)** - Pracownicy i wolontariusze zatrudnieni w tej organizacji udzielają pomocy i wsparcia świadkom i ich rodzinom, nawet jeżeli nie zachodzi konieczność składania zeznań w sądzie. Na spotkanie z przedstawicielem VSS można się umówić w domu lub w miejscowym biurze organizacji. W

przypadku spraw skierowanych do sądu VSS współpracuje z działającą przy sądzie organizacją Witness Service.

✦ **Witness Service** - jest to służba działająca w ramach organizacji Victim Support Scotland przy wszystkich sądach wyższej instancji (ang. *High Court*) i sądach okręgowych (ang. *sheriff court*) w Szkocji. Zatrudnieni w niej pracownicy i wolontariusze udzielają pomocy i wsparcia wszystkim świadkom i ich rodzinom uczestniczącym w postępowaniu karnym. Świadkowie często mają okazję porozmawiać z przedstawicielem służby Witness Service przez telefon lub spotkać się z nim podczas wizyty zapoznawczej w sądzie przed rozprawą.

Świadek w sądzie

❖ **Policja:** świadkom składającym zeznania na policji funkcjonariusze mogą udzielić wyjaśnień na temat postępowania sądowego i odpowiedzieć na ich ewentualne pytania. Funkcjonariusze policji są obecni we wszystkich sądach w celu zapewnienia bezpieczeństwa przebywających tam osób. Policja rozpatruje także wszystkie zgłaszane przypadki zastraszania świadków.

❖ **Prokurator:** w przypadku skierowania sprawy do sądu prokurator może wezwać świadka do stawienia się na rozprawie. Do wezwania załączona zostaje ulotka wyjaśniająca przebieg postępowania. W niektórych przypadkach prokurator przesłuchuje świadków jeszcze przed rozprawą.

❖ **Victim Information and Advice (VIA):** Przedstawiciele wydziału informacyjnego przy prokuraturze współpracują z prokuratorem w celu zapewnienia informacji i porad osobom pokrzywdzonym, a także niektórym świadkom oskarżenia w określonych

rodzajach spraw. Wyłącznie prokurator może skierować świadka do VIA. Organizacja wysyła świadkom pismo oraz ulotki wyjaśniające przebieg postępowania sądowego. Świadkowie mogą również zwracać się do VIA z pytaniami na temat tego, co ich czeka w sądzie.

❖ **Adwokat:** jeżeli do stawiennictwa w sądzie świadek został wezwany przez obrońcę, to do niego należy zwracać się o wyjaśnienie przebiegu postępowania sądowego oraz o ewentualną pomoc.

❖ **Kurator ds. nieletnich (ang. *children's reporter*):** do stawiennictwa w sądzie może także wyzwać kurator ds. nieletnich, który udziela świadkom wszelkich niezbędnych wyjaśnień i pomaga w uzyskaniu koniecznej pomocy.

❖ **Pracownik socjalny:** pracownicy socjalni udzielają wsparcia osobom wymagającym szczególnej pomocy lub opieki. Są oni po to, aby wysłuchać świadka i zapewnić mu niezbędne wsparcie.

Świadek w sądzie

✧ **Organizacje wolontariackie:** pomoc uzyskać można także w innych organizacjach pomocowych, jak Scottish Women's Aid (organizacja pomocy kobietom), Rape Crisis (pomoc dla ofiar gwałtu), Age Concern (pomoc dla osób starszych) itd.

Czasem pomaga rozmowa z kimś, kto wie, na czym polega rola świadka i jak wygląda przebieg postępowania sądowego.

Na wolnej stronie na końcu broszury można zapisywać dane kontaktowe osób i organizacji udzielających pomocy świadkom.

Oto inne kwestie, które często niepokoją osoby zeznające w charakterze świadków:

Czy spotkam się z oskarżonym lub innymi stronami w sprawie?

W przypadku świadków zeznających w sprawach karnych, którzy obawiają się wejścia do budynku lub przebywania w tej samej poczekalni, co inne osoby, przy wejściu do budynku sądu może na nich czekać przedstawiciel służby Witness Service, urzędnik sądu lub pracownik VIA.

Świadkowie obawiający się kontaktu ze stroną przeciwną mogą oczekiwać na rozprawę w osobnej sali. Nie ma jednak gwarancji, że świadek uniknie kontaktu z innymi osobami uczestniczącymi w procesie.

W postępowaniu sądowym w sprawach nieletnich kurator zostaje uprzedzony o obawach świadków i w miarę możliwości zapewnia osobne poczekalnie, aby strony biorące udział w sprawie nie miały ze sobą kontaktu.

Świadek w sądzie

Czy na sali sądowej będzie obecna publiczność?

Rozprawy w sprawach karnych są zazwyczaj jawne. Oznacza to, że uczestniczyć w nich może publiczność. W sali sądowej są specjalnie wyznaczone miejsca dla publiczności. Nie jest to jednak dozwolone w przypadku osób występujących w charakterze świadków, które jeszcze nie złożyły zeznań.

Świadkowie są często przesłuchiwani bez udziału publiczności (dotyczy to np. ofiar przestępstw na tle seksualnym). Sąd może także zarządzić przesłuchanie z wyłączeniem jawności w przypadku innych świadków, jeżeli na przykład istnieje ryzyko zastraszenia lub jeżeli treść złożonych przez świadka zeznań mogłaby narazić na hańbę jego lub osobę dla niego najbliższą.

W postępowaniu sądowym w sprawach nieletnich niektórym osobom związanym ze sprawą przysługuje prawo udziału w rozprawie.

Inne osoby mogą uczestniczyć w rozprawie wyłącznie za zgodą sędziego.

O wszelkich próbach zastraszania świadków należy informować policję lub urzędnika sądowego przed rozprawą lub w trakcie jej trwania.

Co dzieje się w przypadku świadków, których pierwszym językiem nie jest język angielski?

Osoby, które nie mówią dobrze po angielsku mogą potrzebować tłumacza. Nawet osoby posiadające pewną znajomość języka angielskiego w mowie, mogą mieć trudności ze zrozumieniem wszystkich pojęć. Pomoc tłumacza zwykle zapewnia organ wzywający świadka do stawienia się w sądzie. Tłumacz obecny jest podczas całego postępowania sądowego.

Osoby niepełnosprawne

Osoby niepełnosprawne, osoby mające trudności z porozumiewaniem się lub inne specjalne potrzeby powinny poinformować o tym organ wzywający.

W sądach na ogół zapewnione są udogodnienia dla osób niepełnosprawnych. Większość budynków sądowych jest przystosowana do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Budynki sądu często wyposażone są w system pętli indukcyjnej (ang. *loop system*) dla osób z upośledzeniem słuchu. O wszelkich dodatkowych potrzebach należy poinformować organ wzywający do stawienia się w sądzie.

Niektóre osoby mogą być w opinii sądu uznane za świadków szczególnej troski, jeżeli na ich zeznania mogą wpływać zaburzenia psychiczne lub obawy i zdenerwowanie związane ze składaniem zeznań.

Przez zaburzenia psychiczne rozumie się chorobę umysłową lub trudności w

naucze. Lęk lub zdenerwowanie może mieć bardzo różne podłoże.

Osoby, które kwalifikują się do kategorii świadków szczególnej troski (ang. *vulnerable witness*) powinny porozmawiać na ten temat z osobą, która wezwała je do stawienia się (tj. prokuratorem, kuratorem ds. nieletnich lub adwokatem). Po rozmowie ze świadkiem podjęta zostanie decyzja, czy można złożyć wniosek do sądu o zastosowanie tzw. specjalnych środków (ang. *special measures*) podczas składania zeznań. Świadek zostanie poinformowany o dodatkowych kryteriach, które sąd musi w takiej sytuacji wziąć pod uwagę. Szczegółowe informacje na ten temat zawarte są w broszurze „Prawa i obowiązki świadka – Środki specjalne”, którą otrzymują świadkowie zakwalifikowani do tej kategorii.

Wizyta zapoznawcza w sądzie

Większość osób wezwanych w charakterze świadka woli wiedzieć, czego może się spodziewać na sali rozpraw.

Wizyty mające na celu zapoznanie świadków z salą rozpraw są zwykle organizowane przez VIA, kuratora ds. nieletnich lub obrońcę.

Witness Service regularnie organizuje zwiedzanie sali rozpraw oraz pomieszczeń z łączem telewizyjnym do sali rozpraw. Mają one na celu zapoznanie świadków z salą rozpraw i procedurą sądową. Pomocy w tym zakresie mogą także udzielać inne organizacje.

Istnieje też możliwość obejrzenia sali sądowej na płycie CD-Rom, która zawiera informacje na temat specjalnych środków stosowanych w przypadku świadków szczególnej troski.

Osoby pragnące obejrzeć płytę lub odbyć wizytę zapoznawczą w sądzie powinny zwrócić się w tej sprawie do organu wzywającego.

Sąd i postępowanie sądowe

Poszczególne rodzaje spraw rozpatrywane są w różnych sądach.

Postępowanie sądowe w sprawach karnych:

✧ Tryb solenny (ang. *solemn proceedings*)

W tym trybie rozpatrywane są najpoważniejsze przestępstwa podlegające oskarżeniu publicznemu. Orzeczenie wydają sędziowie przysięgli (ang. *jury*). Sprawy tego typu rozpatrywane są w sądzie wyższej instancji (ang. *High Court*) lub w sądzie okręgowym (ang. *sheriff court*).

✧ Tryb doraźny (ang. *summary proceedings*)

Sprawy rozpatrywane są bez udziału sędziów przysięgłych. Orzeczenie wydaje sędzia okręgowy (ang. *sheriff*) lub sędzia pokoju (ang. *magistrate*). Sprawy te rozpoznawane mogą być w sądzie okręgowym (ang. *sheriff court*) lub w sądzie rejonowym (ang. *district court*).

We wszystkich sprawach karnych sędzia lub ława przysięgłych wysłuchuje zeznań i decyduje o winie oskarżonego. Jeżeli oskarżony zostanie uznany winnym sędzia orzeka o karze.

Świadek w sądzie

Więcej informacji na temat procedur sądowych znaleźć można w broszurach publikowanych przez VIA (zob. www.crownoffice.gov.uk). Informacje otrzymać można także od organu wzywającego do stawiennictwa w sądzie.

Postępowanie sądowe w sprawach nieletnich

Postępowanie w sprawach nieletnich ma charakter o wiele mniej formalny. Rozprawa odbywa się w sądzie okręgowym (ang. *sheriff court*), ale czasem w mniejszym niż normalnie pomieszczeniu. Rozprawa odbywa się bez udziału publiczności, chyba że zezwoli na to sędzia. W rozprawie nie uczestniczy ława przysięgłych – orzeczenie wydaje sędzia okręgowy.

Sędzia wysłuchuje zeznań świadków i decyduje, czy miało miejsce przestępstwo lub czy dowiedziono, że dobro dziecka wymaga podjęcia określonych działań.

Jeżeli sędzia okręgowy zgodzi się z wnioskami kuratora ds. nieletnich, sprawa zostaje z powrotem skierowana do rozpatrzenia przez zespół ds. nieletnich (ang. *children's hearing*). Sędzia nie decyduje o dalszym postępowaniu – decyzję podejmuje zespół ds. nieletnich.

Ponieważ sprawy te dotyczą nieletnich, świadek (o ile nie jest ofiarą przestępstwa popełnionego przez nieletniego) nie zawsze jest informowany o wyniku sprawy.

Kto jest obecny na sali rozpraw

W sprawach karnych

✧ **Sędzia:** sędzia jest ekspertem w dziedzinie prawa i kieruje postępowaniem sądowym. Zadaniem sędziego jest zapewnienie sprawiedliwego procesu i przestrzegania procedur prawnych. Sędzia ma również obowiązek chronić interesy wszystkich osób uczestniczących w sprawie, w tym także świadków.

✧ **Prokurator lub oskarżyciel publiczny (ang. *procurator fiscal* lub *advocate depute*):** prawnik reprezentujący stronę oskarżającą, który jest uprawniony do wzywania świadków do stawiennictwa w sądzie. Oskarżyciel występuje przeciwko osobie oskarżonej o popełnienie przestępstwa. Na oskarżycielu spoczywa ciężar dowodu

(ang. *burden of proof*), co oznacza, że oskarżyciel musi udowodnić ponad wszelką uzasadnioną wątpliwość, że oskarżony jest winny zarzucanego mu czynu. Oskarżyciel przesłuchuje świadka i zadaje mu pytania w celu uzyskania dowodu z wyjaśnień przesłuchiwanego.

✧ **Obrońca:** obrońca reprezentuje interesy oskarżonego. Jego zadanie polega na podważaniu dowodów przedstawionych przez oskarżyciela. Obrońca przedstawia stanowisko oskarżonego w sposób dla niego korzystny i ma obowiązek bronić jego interesów. W przypadku większej liczby oskarżonych, świadków przesłuchuje kilku adwokatów. Obrońca jest uprawniony do wzywania do stawiennictwa w charakterze świadka.

Świadek w sądzie

✧ **Sąd przysięgłych (ang. jury):** w niektórych przypadkach decyzję o tym, czy popełnione zostało przestępstwo, podejmuje sąd (ława) przysięgłych. W Szkocji w skład sądu przysięgłych wchodzi 15 osób. Są to zwykli obywatele, którzy nie posiadają żadnych informacji o sprawie przed rozpoczęciem rozprawy. Przysięgli wysłuchują zeznań i decydują, czy wina oskarżonego została udowodniona ponad wszelką uzasadnioną wątpliwość (ang. *beyond reasonable doubt*).

✧ **sekretarz sądu (ang. clerk of court):** sekretarz pomaga sędziemu i prowadzi dokumentację sądową.

✧ **urzędnik sądowy (ang. court officer):** urzędnik sądowy odpowiada za sprawy porządkowe i wzywa świadków na salę rozpraw. Urzędnik sądowy może także przedstawiać świadkom materiał

dowodowy (np. odzież, zdjęcia lub inne przedmioty).

✧ **Oskarżony:** osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa.

✧ **Policja sądowa lub pracownicy ochrony:** dbają o bezpieczeństwo i odpowiednie zachowanie wszystkich osób przebywających w budynku sądu.

✧ **Publiczność:** sądy karne są otwarte dla publiczności. W rozprawach mogą uczestniczyć osoby powyżej 14. roku życia. W niektórych przypadkach rozprawy prowadzone są z wyłączeniem jawności (tj. bez udziału publiczności).

Przedstawiciele prasy mają wstęp na salę rozpraw, nawet jeśli rozprawa jest zamknięta dla publiczności. Zabronione jest ujawnianie w prasie tożsamości ofiar przestępstw na tle seksualnym.

Postępowanie w sprawach nieletnich

✧ **Sędzia okręgowy (ang. *sheriff*):** sędzia okręgowy jest ekspertem w dziedzinie prawa i kieruje przebiegiem postępowania sądowego. Zadaniem sędziego jest zapewnienie sprawiedliwego procesu i przestrzegania procedur prawnych. Sędzia ma również obowiązek chronić interesy wszystkich osób uczestniczących w sprawie, w tym także świadków.

✧ **Kurator ds. nieletnich (ang. *children's reporter*):** kurator przedstawia sprawę i wzywa świadków do stawiennictwa w sądzie. Kurator przesłuchuje świadków w sądzie. Kurator chroni interesy nieletnich, ale ich nie reprezentuje.

✧ **Safeguarder:** niezależna osoba wyznaczona do ochrony interesów dziecka. Obecność takiego opiekuna na rozprawie służy zagwarantowaniu, że podjęta zostanie właściwa decyzja z punktu widzenia dobra dziecka.

Świadek w sądzie

✧ **Inne osoby uczestniczące w postępowaniu sądowym:** na sali obecny jest także sam nieletni, członkowie jego rodziny lub inne osoby bezpośrednio zaangażowane w sprawę.

✧ **Inni adwokaci:** na sali mogą być obecni inni prawnicy reprezentujący osoby zaangażowane w sprawę nieletniego. Są oni uprawnieni do wzywania świadków do stawienia w sądzie i mogą przesłuchiwać świadków podczas rozprawy.

Publiczność i przedstawiciele prasy mają wstęp na salę rozpraw wyłącznie za zgodą sędziego. W większości przypadków sprawy rozpoznawane są jednak bez udziału publiczności i prasy.

Przygotowywanie sprawy sądowej

Postępowanie w sprawach karnych

O skierowaniu sprawy do sądu decyduje prokurator. Sprawa może zostać skierowana do sądu wyłącznie, jeżeli w opinii prokuratora istnieją wystarczające dowody świadczące o tym, że oskarżony jest winien zarzucanego mu czynu. Jeżeli oskarżony nie przyznaje się do winy odbywa się rozprawa sądowa, podczas której świadkowie składają zeznania.

Postępowanie sądowe w sprawach nieletnich

O skierowaniu sprawy do zespołu ds. nieletnich (ang. *children's hearing*) decyduje kurator. Sprawa zostaje

skierowana do sądu, jeżeli członkowie zespołu nie dojdą do porozumienia odnośnie popełnionego czynu lub jeżeli nieletni ze względu na wiek nie jest w stanie zrozumieć sprawy.

Przesłuchanie świadka przez rozprawą sądową (ang. *precognition*)

Prokurator lub obrońca przygotowujący sprawę w trybie solennym (tj. dotyczącą przestępstwa podlegającego oskarżeniu publicznemu) może wysłać do świadka pismo (ang. *citation*) wzywające do stawienia się celem złożenia zeznania. Zeznanie takie, składane przed rozprawą, określa się mianem „precognition”.

Świadek w sądzie

Każda osoba wezwana do złożenia zeznania przed rozprawą (tj. *precognition*) ma obowiązek zeznawania.

Kurator ds. nieletnich zwykle przygotowuje sprawę na podstawie raportów i zeznań, ale czasami może zażądać spotkania ze świadkiem w celu przyjęcia zeznania lub uzyskania informacji umożliwiających mu przygotowanie sprawy.

Ze świadkiem często chcą rozmawiać także inni adwokaci występujący w imieniu oskarżonego lub innej osoby

zaangażowanej w sprawę. Jest to normalny element procedury sądowej.

Świadek może sam zdecydować o porze i miejscu spotkania z adwokatami. Pytania dotyczące tych spotkań należy kierować do organu wzywającego.

W niektórych przypadkach oskarżony może nie mieć obrońcy i może sam przesłuchiwać świadków. Świadców, którzy obawiają się przesłuchiwania przez oskarżonego lub nie wiedzą, co to oznacza z ich punktu widzenia, powinni zwrócić się o wyjaśnienia do organu wzywającego.

Termin rozprawy

Przed rozprawą świadek otrzymuje wezwanie (ang. *citation*) z oznaczeniem dnia rozpoczęcia postępowania sądowego.

Osoba wezwana w charakterze świadka ma bezwzględny obowiązek stawić się na wezwanie.

Świadek ma obowiązek stawić się w miejscu i dniu wskazanym w wezwaniu.

Osoby, które nie mogą stawić się w oznaczonym w wezwaniu terminie (np. z powodu umówionej wizyty u specjalisty w szpitalu) powinny bezzwłocznie powiadomić o tym prokuratora, kuratora ds. nieletnich lub adwokata.

Z wyżej wymienionymi osobami należy także kontaktować się w przypadku wszelkich pytań lub obaw związanych ze sprawą.

Osoba wezwana w charakterze świadka ma obowiązek stawić się w sądzie.

Zarówno w przypadku spraw karnych, jak i w przypadku postępowania w sprawach nieletnich nieusprawiedliwione niestawiennictwo grozi wydaniem nakazu sądowego lub nakazu aresztowania.

Osoby obawiające się składania zeznań, powinny zwrócić się do osoby, która wezwała je do stawiennictwa.

Przygotowanie do rozprawy

Często oskarżony przyznaje się do stawianych mu zarzutów, w związku z czym świadkowie nie muszą składać zeznań w sądzie. Jeżeli natomiast oskarżony nie przyznaje się do winy, wówczas ma miejsce rozprawa, podczas której świadkowie składają zeznania.

W sprawach nieletnich strony często dochodzą do porozumienia i sprawa zostaje na tym zakończona. Jeżeli jednak stronom nie uda się osiągnąć zgody, sąd rozpatruje dowody w sprawie i wysłuchuje zeznań świadków.

Na podstawie odpowiedzi udzielanych przez świadków sąd ustala przebieg

zdarzeń. Zeznania świadków umożliwiają sędziemu (lub ławie przysięgłych) podjęcie ostatecznej decyzji w sprawie.

Czy będę musiał zwolnić się z pracy?

Osoby zeznające w sądzie w charakterze świadka muszą w tym celu zwolnić się z pracy. Osoba, która została wezwana w charakterze świadka powinna możliwie jak najwcześniej poinformować o tym pracodawcę. W przypadku gdy pracodawca odmawia zwolnienia świadka od pracy należy bezzwłocznie powiadomić organ wzywający. O zwrot utraconych zarobków należy ubiegać się od organu wzywającego.

Świadek w sądzie

Wysokość kosztów, o zwrot których można się ubiegać jest ograniczona.

Opieka nad dziećmi

Dzieci mają wstęp na salę sądową wyłącznie w charakterze świadków. W budynku sądu nie ma pomieszczeń przeznaczonych na opiekę nad dziećmi. Osoby nie posiadające opiekunki, mogą skontaktować się z urzędem miasta lub wydziałem opieki społecznej, który

posiada listę zarejestrowanych opiekunek w miejscu zamieszkania świadka. Świadek może ubiegać się o zwrot części kosztów opieki na dzieckiem od organu wzywającego.

Ubiór świadka

Nie obowiązuje żaden ściśle określony ubiór dla świadków. Osoba zeznająca jako świadek powinna ubrać się tak, aby czuła się swobodnie i wygodnie.

Dzień rozprawy

Przychodząc do sądu należy przynieść ze sobą wezwanie i okazać je w recepcji. Następnie osoba zeznająca zostaje skierowana do poczekalni, w której świadkowie czekają na swoją kolej. Urzędnik sądowy kolejno wzywa świadków na salę rozpraw.

Do budynku sądu świadkowie na ogół wchodzi głównym wejściem. Osoby obawiające się wchodzenia do budynku głównym wejściem lub spotkania z innymi osobami uczestniczącymi w sprawie, mogą zwrócić się do przedstawiciela

służby Witness Service, VIA, biura kuratora ds. nieletnich lub biura sądu o umożliwienie im wejścia osobnym wejściem. W takich przypadkach możliwe jest oczekiwanie na swoją kolej w osobnej poczekalni.

O informacje na ten temat należy zwrócić się do organu wzywającego. W miarę możliwości rozwiązanie takie zostanie zapewnione, aczkolwiek nie ma stuprocentowej gwarancji, że świadek nie będzie miał styczności z innymi osobami uczestniczącymi w sprawie.

Oczekiwanie na składanie zeznań

W przypadku spraw nieletnich zastosowanie ma specjalny harmonogram gwarantujący jak najszybsze rozpatrzenie sprawy.

Sprawy karne rozpatrywane są możliwie jak najszybciej, aczkolwiek w niektórych przypadkach może upłynąć dużo czasu, zanim sprawa trafi do sądu. Nawet po wyznaczeniu terminu rozprawa może zostać z różnych przyczyn odroczone. Często nie da się tych opóźnień przewidzieć ani uniknąć. Takie opóźnienia mogą ze zrozumiałych względów wywoływać zdenerwowanie świadków i ich rodzin.

Czasem przyczyną opóźnienia jest nagła choroba osoby uczestniczącej w sprawie.

W takim wypadku świadkowie proszeni są o ponowne stawienie się w sądzie w innym terminie. Sąd stara się w miarę możliwości ograniczyć czas oczekiwania na składanie zeznań.

Osoby obawiające się możliwości opóźnień powinny zwrócić się do organu wzywającego, tj. do prokuratora, kuratora lub adwokata.

Nawet po rozpoczęciu rozprawy często zdarzają się opóźnienia. Świadkowie zmuszeni są czasem do długiego oczekiwania na swoją kolej. Opóźnienia mogą wynikać na przykład z przedłużającego się składania zeznań przez innego świadka.

Warto dlatego wziąć ze sobą coś do czytania. Czasem w budynku sądu znajduje się kawiarnia lub bar, a w większości sądów można skorzystać z automatów do sprzedaży napojów i przekąsek. Przed rozprawą warto dowiedzieć się, czy w sądzie znajduje się barek i ewentualnie przynieść ze sobą coś do zjedzenia.

Świadkom oczekującym na składanie zeznań nie wolno jest rozmawiać na temat dowodów z innymi świadkami uczestniczącymi w sprawie.

Po złożeniu zeznań świadkowie nie mogą wracać do poczekalni dla świadków.

Wskazanie sprawcy

Jeżeli świadek wskazał już sprawcę przed rozprawą, na przykład podczas konfrontacji, ponowna identyfikacja na rozprawie może nie być już konieczna.

W niektórych przypadkach może jednak zająć konieczność rozpoznania osoby, której dotyczą zadawane świadkowi pytania. Podczas składania zeznań świadek może zostać poproszony o rozejrzenie się po sali i wskazanie tej osoby.

Świadkowie obawiający się wskazania sprawcy powinni porozmawiać na ten temat z osobą, która wezwała ich do sądu i która wyjaśni, co można zrobić w takiej sytuacji.

Składanie zeznań

Świadkowie kolejno składają zeznania na temat tego, jest im wiadome w sprawie.

Aby ułatwić świadkom składanie zeznań, prokurator, adwokat lub kurator ds. nieletnich zadaje świadkom pytania. Pytania może także zadawać sędzia. Pytania mogą dotyczyć tego, co przydarzyło się świadkowi lub innej osobie, a także tego, co świadek widział lub słyszał.

Prawo zabrania oskarżonemu zadawania pytań świadkom w następujących przypadkach:

- ✧ **jeżeli oskarżonemu postawiono zarzuty popełnienia przestępstwa na tle seksualnym**
- ✧ **jeżeli sąd uzna, że leży to w interesie świadka szczególnej troski**

Przed złożeniem zeznań świadek zostaje poproszony o złożenie przysięgi religijnej lub uroczystego przyrzeczenia mówienia prawdy. W przypadku przysięgi religijnej sąd bierze pod uwagę wyznanie świadka.

Świadek w sądzie

Czas trwania składania zeznań zależy od ilości informacji posiadanych przez świadka oraz od liczby zadawanych mu pytań.

Przesłuchanie świadków

Świadkowie są przesłuchiwanie przez prokuratora, kuratora ds. nieletnich i adwokatów reprezentujących obie strony. Przesłuchanie świadka strony przeciwnej określa się mianem *cross-examination*.

Świadek powinien słuchać uważnie i udzielać dokładnych odpowiedzi.

Świadek ma obowiązek zeznawania prawdy.

Odpowiedź na niektóre pytania może być trudna. Należy jednak pamiętać, że sąd posiada doświadczenie w wysłuchiwanie zeznań i zdaje sobie sprawę, że niektóre pytania mogą być trudne. Nad każdą odpowiedzią należy się dobrze zastanowić i mówić wyłącznie prawdę.

Zeznawanie prawdy stanowi podstawowy i najważniejszy obowiązek świadka.

Świadek w sądzie

Za składanie nieprawdziwych zeznań grozi odpowiedzialność karna.

Osoby obawiające się konsekwencji wynikających ze złożenia prawdziwych zeznań lub które z jakichkolwiek przyczyn obawiają się składania zeznań, powinny poinformować o tym organ wzywający.

Świadkowie zazwyczaj składają zeznania w pozycji stojącej. Można jednak poprosić o pozwolenie na zeznawanie w pozycji siedzącej ze względu na wiek lub stan zdrowia. Można również zwrócić się do sędziego o pozwolenie na przyjęcie pozycji siedzącej w dowolnym momencie podczas rozprawy, jeżeli zacznie się odczuwać dyskomfort.

Podczas składania zeznań należy starać się mówić wyraźnie, aby sędzia i adwokaci słyszeli odpowiedzi i nie musieli prosić o powtórzenie.

Świadek powinien starać się mówić wyraźnie, ponieważ w niektórych

wypadkach rozprawa jest nagrywana. Oznacza to także, że nie wolno kiwać ani potrząsać głową w odpowiedzi na pytania.

Przesłuchanie rozpoczyna się od zapytania świadka o imię i nazwisko. Świadek nie musi podawać swojego miejsca zamieszkania, chyba że stanowi to istotny element materiału dowodowego (na przykład, jeżeli przestępstwo popełniono pod tym właśnie adresem). Świadek, który obawia się ujawnienia jego miejsca zamieszkania w sądzie, powinien przez rozprawą poinformować o tym organ wzywający.

Jeżeli jakiegoś pytania się nie rozumie należy o tym powiedzieć. Zeznający nie powinien zgadywać, o co chodzi stronie przesłuchującej. Należy poprosić przesłuchującego o wyjaśnienie pytania lub sformułowanie go w inny sposób. Świadek powinien także zwrócić uwagę stronie przesłuchującej, jeżeli nie zrozumiała udzielonej przez niego odpowiedzi.

Świadek w sądzie

Jeżeli świadek nie jest w stanie udzielić odpowiedzi, ponieważ czegoś nie pamięta, powinien to powiedzieć.

We wszystkich sądach sędzia ma obowiązek chronić interesy świadków.

Świadek, któremu nie odpowiada ton przesłuchującego lub sposób, w jaki jest przesłuchiwany, powinien zwrócić na to uwagę sędziego.

O tym, w jaki sposób można informować sędziego o tego typu zastrzeżeniach, należy porozmawiać z osobą, która wezwała świadka do sądu.

Świadek ma obowiązek zeznawać wyłącznie to, co jest mu wiadome w sprawie. Sąd musi usłyszeć zeznania we własnych słowach świadka. Nikt nie powinien mówić świadkowi, co ma zeznawać. Świadek ma obowiązek mówienia wyłącznie prawdy.

Po złożeniu zeznań

Po zakończeniu przesłuchania sędzia informuje świadka, że jest już wolny i może opuścić salę.

Na tym kończy się udział świadka w sprawie i ponowne stawiennictwo w sądzie nie jest już na ogół potrzebne..

W sprawach nieletnich, jeżeli sprawa dotyczy dziecka świadka i świadek jest osobą mającą znaczenie dla sprawy, świadek może pozostać na sali przez resztę rozprawy. Szczegółowych wyjaśnień na ten temat udziela kurator ds. nieletnich.

W sprawach karnych świadek po złożeniu zeznań może pozostać na sali wśród publiczności. Należy pamiętać, że czasami publiczność jest proszona o opuszczenie sali na czas składania zeznań przez niektórych świadków. Świadek powinien w związku z tym zapytać urzędnika sądowego, czy po złożeniu zeznań wolno mu pozostać na sali.

Zakończenie rozprawy

Czas trwania rozprawy jest niemożliwy do przewidzenia. Niektóre sprawy trwają jeden dzień, inne ciągną się dniami lub tygodniami, a nawet dłużej. Wszystko zależy od liczby świadków i czasu składania zeznań przez poszczególne osoby.

Po wysłuchaniu wszystkich zeznań sędzieja (lub ława przysięgłych) musi wydać werdykt, czyli orzeczenie o winie oskarżonego.

W sprawach karnych możliwe są następujące werdykty:

✦ **winny (ang. *guilty*)** – taki werdykt oznacza, że przedstawiono dowody potwierdzające „ponad wszelką uzasadnioną wątpliwość”, że oskarżony winien jest zarzucanego mu czynu. Sędzia podejmuje następnie decyzję odnośnie wyroku.

✦ **niewinny (ang. *not guilty*) lub zwolniony z braku dowodów (ang. *not proven*)** - taki werdykt oznacza, że nie przedstawiono wystarczających dowodów potwierdzających winę oskarżonego „ponad wszelką uzasadnioną wątpliwość”, lub że istniały inne powody, dla których oskarżony nie został uznany winnym zarzucanego mu czynu. Oba te werdykty mają taki sam skutek i oznaczają, że oskarżony zostaje zwolniony i nie może być już sądzony po raz drugi za to samo przestępstwo.

Świadek w sądzie

W sprawach nieletnich sędzia decyduje o tym, co zostało dowiedzione i czy sprawa powinna być skierowana z powrotem do zespołu ds. nieletnich do rozstrzygnięcia. W przypadku skierowania sprawy z powrotem do zespołu ds. nieletnich (ang. *children's hearing*), decyzja o dalszym postępowaniu należy do zespołu.

W sprawach karnych świadek zostaje powiadomiony o wyniku sprawy.

W sprawach nieletnich, ze względu na ochronę praw dziecka, udostępniane są jedynie częściowe informacje o wyniku sprawy.

Osoby pragnące uzyskać informacje na temat sprawy lub werdyktu, powinny skontaktować się z prokuratorem/VIA, kuratorem ds. nieletnich lub adwokatem, w zależności od tego, kto był organem wzywającym. Zakres udzielanych informacji zależy od charakteru sprawy.

Informacje na temat zwrotu kosztów znaleźć można na odwrocie wezwania do sądu. Po wypełnieniu formularza o zwrot kosztów należy ubiegać się od organu wzywającego. Może nim być prokurator, kurator ds. nieletnich lub adwokat. Czasem o zwrot kosztów można się także ubiegać od sądu w miejscu zamieszkania.

Inne źródła pomocy

Odszkodowania na rzecz osób pokrzywdzonych: ofiary przestępstw przemocy mogą ubiegać się o odszkodowanie z tego tytułu.

Wniosek otrzymać można pod adresem:

The Criminal Injuries Compensation
Authority (CICA)
Tay House
300 Bath Street
Glasgow
G2 4LN
Tel.: 0141 331 2726

O pomoc w wypełnianiu wniosku można zwrócić się do najbliższego biura

organizacji pomocy świadkom Victim Support lub do adwokata.

Program informowania ofiar przestępstw (Victim Notification Scheme): w przypadku gdy oskarżony o przestępstwo został skazany na co najmniej cztery lata pozbawienia wolności osoby pokrzywdzone kwalifikują się do programu informowania ofiar przestępstw. Pokrzywdzeni i członkowie ich rodzin są informowani o dacie wyjścia sprawcy na wolność. Osobom, które kwalifikują się do programu, VIA wysyła w tej sprawie pismo i broszurę informacyjną.

Organizacja pomocowa Victim Support Scotland: informacji i wsparcia udzielają także organizacje pomocowe w miejscu zamieszkania. Pod numerem infolinii organizacji pomocy świadkom Victim Support Scotland można otrzymać adres i numer telefonu najbliższego biura tej organizacji. Tel: 0845 603 9213.

Więcej informacji na temat lokalnych organizacji można otrzymać od służby Witness Service lub VIA.

Infolinia Scottish Prisoner's Families: Bezpłatna linia pomocy dla członków rodzin osób skazanych na pozbawienie wolności udziela informacji pod numerem 0500 83 93 83.

Pytania i uwagi

Przed rozpoczęciem rozprawy należy upewnić się, że posiada się wszystkie niezbędne informacje. Należy na przykład sprawdzić, czy wie się, gdzie znajduje się budynek sądu i pomieszczenie z łączem telewizyjnym oraz jak dojechać do sądu.

Warto zapisywać pytania na temat składania zeznań w sądzie, aby potem omówić je z prokuratorem/VIA, adwokatem, kuratorem ds. nieletnich lub inną osobą oprowadzającą świadka po sądzie.

Pytania można zapisywać na wolnej stronie na końcu broszury.

Mile widziane będą także wszelkie uwagi i komentarze na temat pomocy udzielanej świadkom.

Wszelkie sugestie dotyczące sposobów usprawnienia pomocy dla świadków prosimy kierować do prokuratora/VIA, kuratora ds. nieletnich lub adwokata.

Organizacja Witness Service może także poprosić świadków o uwagi.

O czym należy pamiętać

Składanie zeznań w sądzie nie jest łatwe. O wszelkich obawach z tym związanych należy porozmawiać z przedstawicielami organów i instytucji zajmujących się sprawą. Są one po to, aby pomagać świadkom.

- * Pytania na temat informacji zawartych w niniejszej broszurze prosimy kierować do organu wzywającego.
- * Osoby, którym do tej pory nie zaproponowano wizyty w sądzie, powinny o taką wizytę jak najszybciej poprosić.

Podstawowym obowiązkiem świadka jest mówienie prawdy.

Dziękujemy

Przydatne dane kontaktowe i numery telefonów

Funkcjonariusz policji:

Kurator ds. nieletnich (Children's Reporter):

Adwokat:

Witness Service:

Prokurator:

Victim Information and Advice (VIA):

Victim Support Scotland:

Inne organizacje/instytucje:

Słowniczek

Poniżej wyjaśniamy niektóre pojęcia, z jakimi świadek może się spotkać w sądzie:

accused - oskarżony

osoba postawiona przed sądem i oskarżona o naruszenie prawa

advocate depute

oskarżyciel z urzędu prokuratury koronnej (Crown Office) występujący w sądzie wyższej instancji (ang. *High Court*) – zob. *procurator fiscal*

przyrzeczenie (ang. affirmation)

obietnica mówienia prawdy (zob. *oath*)

allegation - zarzut

czyn, który według kogoś został popełniony

charge - oskarżenie

przestępstwo, za jakie oskarżony jest sądzony

Świadek w sądzie

children's hearing

posiedzenie z udziałem zespołu ds. nieletnich, dziecka i innych osób w celu omówienia ustalonych w sądzie kwestii dotyczących nieletniego

children's hearing court case - postępowanie w sprawie nieletnich

postępowanie sądowe, podczas którego świadkowie składają zeznania na korzyść lub niekorzyść sprawy przedstawionej przez kuratora ds. nieletnich, która musi zostać dowiedziona w sądzie lub uzgodniona przed skierowaniem do zespołu ds. nieletnich

children's reporter – kurator ds. nieletnich

osoba, która przedstawia sprawę w sądzie i wzywa świadków; kurator zadaje pytania w sądzie i chroni interesów nieletniego, ale go nie reprezentuje

citation - wezwanie do stawienia się

oficjalny formularz lub pismo wzywające świadka do stawienia się w oznaczonym sądzie w oznaczonym dniu

clerk (of court) - sekretarz sądu

osoba prowadząca dokumentację sądu

committing a crime – popełnienie przestępstwa

to samo, co naruszenie prawa

complaint – zgłoszenie przestępstwa lub dokument wszczęcia postępowania

zgłoszenie popełnienia przestępstwa - może to być także dokument sądowy zawierający opis czynu zarzucanego oskarżonemu

Świadek w sądzie

cross-examination

przesłuchiwanie świadka przez adwokata strony przeciwnej po przesłuchaniu go przez organ wzywający – zob. *examination (in-chief)*

Crown Office – Prokuratura Koronna

organ odpowiedzialny za podejmowanie decyzji odnośnie ścigania sądowego

court case

rozprawa w sądzie

court officer (macer) – urzędnik sądowy

osoba odpowiedzialna za sprawy porządkowe w sądzie; do jej zadań należy wzywanie kolejnych świadków na salę rozpraw

court familiarisation visit

wizyta w sądzie przed rozprawą mająca na celu zapoznanie świadka z salą sądową i procedurami sądowymi

defence lawyer/defence counsel - obrońca

prawnik, który reprezentuje oskarżonego i pomaga oskarżonemu w wykonywaniu jego prawa do obrony

evidence – materiał dowodowy

dowodem może być zeznanie świadka, a także zdjęcia, odzież lub rysunki przedstawiane w sądzie; zob. *productions*

Świadek w sądzie

examination (in-chief)

przesłuchiwanie świadka przez stronę, która wezwała świadka do stawienia; w pierwszej kolejności świadka przesłuchuje strona wzywająca, a następnie adwokat reprezentujący stronę przeciwną – zob. *cross-examination*

identification – wskazanie sprawcy

świadek wskazuje osobę, której dotyczą jego zeznania – może mieć to miejsce przed rozpoczęciem rozprawy lub w jej trakcie

indictment – akt oskarżenia

pismo procesowe przedstawione w sądzie wyższej instancji lub w sądzie okręgowym zawierające opis czynu zarzucanego oskarżonemu

judge - sędzia

osoba kierująca rozprawą w sądzie wyższej instancji (*High Court*) oraz decydująca o tym, co się dzieje na sali sądowej- zob. *sheriff*.

jury – ława przysięgłych

piętnastu sędziów przysięgłych, który wysłuchują zeznań i decydują o winie oskarżonego

oath - przysięga

religijna przysięga składana przez świadka przyrzekającego mówić prawdę w sądzie; świadek może także złożyć przyrzeczenie nie będące przysięgą religijną (zob. *affirmation*) – informacji na ten temat można zasięgnąć przed rozprawą

Świadek w sądzie

plea – odpowiedź oskarżonego na zarzut

odpowiedź, jakiej oskarżony udziela sądowi na początku rozprawy na pytanie, czy przyznaje się do winy

precognition

przesłuchanie świadka przed rozprawą przez prokuratora, kuratora ds. nieletnich lub adwokata celem przygotowania sprawy sądowej

procurator fiscal

prokurator – zob. *Crown Office*; prokurator decyduje o skierowanie sprawy do sądu

prosecution – ściganie sądowe

wszczynanie dochodzenia sądowego przeciwko osobie oskarżonej o popełnienie przestępstwa – zob. *procurator fiscal* i *Crown Office*

productions

materiał dowodowy okazywany w sądzie, np. listy lub odzież

safeguarder

niezależna osoba wyznaczona do ochrony interesów nieletniego

sentence – wyrok

decyzja sędziego podejmowana po stwierdzeniu winy oskarżonego – może to być kara wymierzana oskarżonemu

sheriff

sędzia w sądzie okręgowym (*sheriff court*)

Świadek w sądzie

social worker - pracownik socjalny

osoba udzielająca pomocy nieletnim i osobom dorosłym znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej

special measures – środki specjalne

środki ułatwiające nieletnim świadkom lub dorosłym świadkom szczególnej troski składanie zeznań w sądzie; do środków takich zalicza się łącze telewizyjne lub przegrodę na sali rozpraw; zob. - *support person*

statement

przyjęte przez policję zeznanie świadka spisane na piśmie lub nagrane na taśmę

support person

osoba towarzysząca świadkowi podczas składania zeznań – zob. *special measures*

trial - rozprawa

posiedzenie sądu, podczas którego świadkowie składają zeznania w sprawie karnej

verdict – werdykt, orzeczenie

decyzja sądu podejmowana na koniec rozprawy

witness - świadek

osoba posiadająca informacje na temat jakiegoś zdarzenia i poproszona o złożenie zeznań w sądzie - zob. *evidence*

Notatki